Parlament del president de la Generalitat de Catalunya

En un país hi ha, al cap de l'any, un calendari d'actes institucionals.

Ahir, vàrem donar els Premis Nacionals de Cultura. Avui fem la inauguració del curs de l'Institut. Demà passat hi haurà la inauguració del curs acadèmic universitari, que enguany es farà a Girona. I així successivament, com una mena de rosari d'actes que es van repetint cada any com una litúrgia.

I són actes que tenen importància —més enllà, fins i tot, del seu contingut— per la seva simple existència. Perquè a través d'aquests s'estructuren la permanença i les jerarquies d'un país. Si jo sóc aquí avui, senyor president, és perquè aquest és un d'aquests actes institucionals a través dels quals s'estableixen aquestes jerarquies. Fins i tot vaig pensar que potser aquest any era especialment bo que hi fos. Naturalment, si no cregués que l'Institut té importància, no hi seria.

La meva aportació en aquest discurs serà ben pobra, però en tot cas la meva presència no s'ha de valorar pel que jo els digui, sinó simplement pel fet que el president de Catalunya ha cregut que, enguany, havia de venir a presidir aquest acte.

Vostès saben millor que no pas jo tot el que es fa a l'Institut. Saben que des del seu primer moment l'Institut es va establir, per una banda, com a acadèmia de la llengua, com a entitat promotora dels estudis de catalanística, i també com a promotor i coordinador d'estudis i investigacions en diferents àmbits de recerca.

De vegades, potser, el tema lingüístic, cosa d'altra banda comprensible ateses les necessitats del nostre país, domina una mica i emmascara d'alguna manera la resta d'activitats. I ho dic sense voler molestar cap dels molt insignes representants de totes les activitats diferents de la lingüística, de la filologia, de la catalanística. Espero, doncs, que no se sentiran ofesos per això, però és una realitat que no respon al que és la història de l'Institut. Vostès saben —i ara ho comentava amb el seu president— que la primera secció que es va crear a l'Institut va ser, si no em traeix la memòria, la Històrico-Arqueològica. Després es va fer la Filològica. I tots tenim notícia de tants i tants treballs i iniciatives que té l'Institut en d'altres camps que no són precisament la lingüística i que responen a importants preocupacions en el camp del coneixement. Per exemple, la secretària ha llegit que s'havien fet unes sessions sobre clonatge humà. O jo personalment, com a president de la Generalitat, tinc notícia de la col·laboració —de la qual, per altra banda, el Govern de Catalunya està molt satisfet— entre

Digitized by Google

el Departament de Medi Ambient i la Secció de Ciències Biològiques d'aquesta casa. També tenen moltes activitats en el camp de la recerca matemàtica, i fins i tot faran algun congrés properament sobre la matèria.

Vostès publiquen cada any una pila de reports sobre activitats científiques. Ara ens acabem d'assabentar d'una pila de coses que ens han de fer mantenir en una clara i contundent actitud respecte als falsos: als falsos per ingenuïtat; als falsos per excés d'inspiració literària, als falsos amb finalitat política, i als falsos simplement perquè de tant en tant algú es deu divertir confonent la gent. Bé, tot això no és exactament filologia. És moltes més coses.

Fins i tot recordo, una vegada, una discussió que tenia amb un grup de ciutadans que no volien que es fes una presa en un lloc determinat perquè deien que era d'alta activitat sísmica. Jo, que de sismologia no en sé gaire —l'únic que sé és que l'any 1427 hi va haver un gran terratrèmol al Pirineu, i Olot va quedar destruït i l'ermita d'un lloc on jo vaig sovint a l'estiu, Pardines, també va quedar malmesa—, vaig dir que es tractava d'una destrucció molt forta i que el terratrèmol es va repetir l'any següent. Jo tenia la sensació que, pel fet que es repetís, potser havíem esgotat la nostra quota de terratrèmols per uns quants segles. I els ho vaig dir així: «Escolteu, no tingueu por, ja vam esgotar-ho tot el 1427.» Bé, doncs vaig haver de recórrer a l'Institut per a explicar-los que allà no hi havia activitat sísmica. Bé, poso aquest exemple sobre ciència en aquest cas quasi aplicada a la política en un intent de convèncer els ciutadans, que, de tota manera, tampoc no van quedar del tot convençuts que no hi havia activitat sísmica en aquella zona.

Faig aquesta petita repassada sobre activitats perquè em sembla que s'ha de retre homenatge a tot el que és l'Institut, a totes les seccions de l'Institut, a les molt diverses activitats que té; i, a més, em consta perquè alguna està més a prop de la meva feina i molt sovint hi he de recórrer de manera especial quan es tracta de ciències socials, d'economia, etc.

Volia subratllar-ho d'una manera especial i en el moment de començar perquè, com que ara parlaré sobre la Secció Filològica i —hi insisteixo— massa vegades fa la sensació que tapa una mica la resta, era de justícia referir-m'hi. És evident que aquest any he vingut també pels comentaris, per les discussions i per les polèmiques entorn del paper de l'Institut en tant que acadèmia de la llengua catalana.

Prat de la Riba va crear l'Institut començant, repeteixo, per la Secció Històrico-Monumental o Històrico-Arqueològica, però va donar molta importància que fos una acadèmia de la llengua. Eugeni d'Ors va anomenar en

Digitized by Google

Prat de la Riba «seny ordenador». No sé si hi pot haver algú que avui, sobre això, hi faci ironia, però la veritat és que cap país no funciona sense ordre. I només funcionant amb ordre potser tampoc no funciona, perquè l'ordre —segons com s'apliqui— pot arribar a ofegar l'espontaneïtat.

Però si no hi ha un cert ordre i unes certes normatives, fins i tot si no hi ha un cert ritual emmarcat en un calendari —que vol dir ordre—, les coses no poden funcionar. Tot i això, pel que m'ha dit vostè, veig que no és científicament exacte el pas de l'any 2000 o del 2001. Segur que vostè té raó, però malauradament ningú no li farà cas perquè per la gent el canvi de segle és el dia que hi posem un dos al davant, encara que en puritat no sigui així. Aquesta normativa cal que hi sigui i que la sapiguem defensar. I, a més, sense complexos. També amb comprensió per a evitar que l'ordenació no ofegui l'espontaneïtat, la creativiat, etc.; però, evidentment, un país, en tot, ho necessita tant del seu patrimoni com dels seus continguts.

Per això voldria recordar, i suposo que no cal que ho recordi a ningú, però de tota manera ho vull dir, que el 3 de maig de l'any 1991 el Parlament de Catalunya, per unanimitat —que vol dir sense excepció de cap diputat—, va aprovar una llei sobre l'autoritat lingüística de l'Institut d'Estudis Catalans. Potser no hauria calgut fer-ho perquè ja venia d'abans, però no deixàvem d'estar en una nova època i valia la pena, en un moment determinat, ratificar-ho.

En l'exposició de motius de la Llei es diu: «Una de les finalitats primordials que impulsaren Enric Prat de la Riba a crear l'any 1907 l'Institut d'Estudis Catalans fou la d'instituir una autoritat acadèmica que fixés i actualitzés la normativa general de la llengua catalana, la qual cosa determinà l'establiment [...]. Aquesta ha estat des d'aleshores una funció destacada de l'Institut reconeguda per les institucions i les personalitats culturals del país.»

Ho diu l'exposició de motius, i és important això perquè demostra que sabem ben bé que no tot s'acaba amb la normativa, que, tota sola, pot arribar a empobrir, i de vegades ho fa poc o molt. En el moment de reconèixer la tasca de l'Institut d'Estudis Catalans, també hem de considerar la tasca realitzada pels assessors lingüístics dels mitjans de comunicació i d'institucions diverses atesos la importància social i el valor de llurs actuacions en els anys difícils de la història recent de Catalunya.

I no tan sols això. També en èpoques de gran normalitat, la gent que no tenen la representació oficial, i que per una altra banda no són els que estableixen la normativa, fan aportacions. De vegades són combatudes d'entrada, o resulten sorprenents, o de vegades són criticades amb un criteri sanament conser-

Digitized by Google

vador, i finalment s'imposen perquè el que la gent pensa i el que la gent diu, d'una manera o d'una altra, sigui o no sigui en el seu origen absolutament correcte, s'ha de tenir en compte. I aquest reconeixement es fa.

Més endavant s'hi diu: «Salvada així la integritat de la llengua dins del marc de la normativa [aquesta és prou flexible i ha de ser-ho] per permetre que els diferents col·lectius afectats pel conreu de la llengua estableixin sota llur responsabilitat opcions i concrecions de realització lingüística en forma de models amb el fi d'acostar-se amb més eficàcia als objectius que persegueixen.»

Però el paràgraf fonamental que hi ha entre els dos que he llegit diu que, malgrat això, «la normativa fixada per l'Institut d'Estudis Catalans constitueix el marc per al funcionament de la llengua i n'assegura el desenvolupament amb la coherència indispensable en tot el domini lingüístic i a qualsevol nivell». I la Llei, repeteixo, introdueix prou elements de flexibilitat perquè s'entengui que hem de ser molt fidels a la normativa, però, al mateix temps, amb una capacitat per a introduir-hi novetats, canvis, neologismes, i tot allò que l'ús popular, de mica en mica, consagra. Per a introduir-hi tantíssimes coses, de vegades, en contra de l'opinió de la gent més purista. Però, en darrer terme, encaixant en una norma que és la que fa l'Institut d'Estudis Catalans.

Que consti que nosaltres, ni Prat de la Riba ni ara nosaltres, no hem descobert la sopa d'all. Això és com funciona a tot arreu. Seria un absurd que aquí es pogués discutir l'autoritat de l'Institut i que, en canvi, s'acceptés l'autoritat de la Reial Acadèmia de la Llengua Espanyola per al castellà, o de l'Acadèmia de la Llengua Francesa per al francès. No tindria gaire sentit que allò que s'accepta per a tothom no fos acceptat per a nosaltres.

Amb el benentès que nosaltres ho necessitem d'una manera especial perquè som un país amb estructures febles, i hem de fer un esforç complementari, i, per tant, introduir elements d'autodisciplina. Ho repeteixo: elements d'autodisciplina que tampoc no cal, ni convé, que siguin excessivament rígids, però que evidentment no poden anar més enllà, en la seva flexibilitat, d'uns certs límits. Ja sé que ara hi ha algunes iniciatives en alguns països que diuen que s'ha de prescindir de la gramàtica i de l'ortografia. García Márquez, no fa gaire, en un congrés de la llengua castellana, em sembla que va ser a Mèxic, va dir que això de l'ortografia no servia per a res. Bé. I és possible que a ell no li serveixi perquè ja té prou genialitat per a funcionar sense ortografia i fer-se entendre. Però per al comú dels mortals, que som gairebé tothom, menys García Márquez, quan volem escriure en castellà, necessitem l'ortografia. Ara, si fem alguna falta d'ortografia, tampoc no passa res.

Digitized by Google

Avui, en els diaris, surt que faran una subhasta de cartes del general Prim —que parlava en català però escrivia en castellà— i el periodista manifesta la seva sorpresa perquè —diu— feia bastants faltes d'ortografia. No passava res. Kennedy també feia moltes faltes d'ortografia en anglès. Li escrivien els discursos i tampoc no passava res, però ell era bo: feia el que havia de fer. Però evidentment el comú de la gent necessita l'ortografia perquè l'entenguin i perquè finalment tot plegat no sigui un gran desori. Que consti que no solament García Márquez diu això. Per exemple, a Alemanya, també algun novel·lista diu que això de l'ortografia alemanya no tenia raó de ser.

Val a dir que hi ha també el cas contrari. Hi ha els conservadors a ultrança: a Alemanya i a França. Hi ha hagut batalles tremendes, perquè això de la llengua és un problema «tremendo» a tot arreu. Això de «tremendo» es diu entre cometes, naturalment, i espero que l'autoritat de l'Institut ho passarà per alt. Els alemanys volen treure la *ph* en algunes paraules i posar-hi efes. I em sembla que finalment ho han aprovat. Però amb una batalla tremenda que ha costat més de guanyar en segons quins sectors que no pas que acceptessin la reunificació d'Alemanya de fa uns quants anys. Una batalla molt, molt forta.

I als francesos els passa igual. Els francesos han suprimit, encara que no del tot, l'accent circumflex amb l'argument que és una romanalla, un vestigi d'antigues esses. Perquè allà on abans deia *mesme* amb el temps va caure la essa i va ser substituïda per un accent circumflex i diu *même*. Doncs en això hi ha hagut una gran oposició i molta rigidesa per a defensar-ho. Després de tot, no serveix de res avui, i només és un record històric. La gent tampoc no té cap necessitat de recordar que allà hi havia hagut una essa fa tres o quatre segles. Però ha costat molt perquè la gent està lligada a l'accent circumflex. És com la *ñ* dels castellans, que és una mena de símbol nacional; l'accent circumflex francès ho és també de la *grandeur* francesa, i va costar. Això són coses realment molt complicades.

Però, de tota manera, en aquests països, malgrat que tinguin aquestes discussions entre gent de gran rigidesa incapaç de suprimir un accent circumflex i gent que diu que tant li fa escriure el francès d'una manera com d'una altra, malgrat tot, l'Académie diu «Anem per aquí» i se li fa cas. I si això s'accepta a França, i a Espanya, i malgrat certes reticències d'alguns països com els suïssos germànics, per què no ho hem de tenir nosaltres?

No els dic res de nou ni sé si era convenient parlar d'això. Ara anava a fer una cosa que era una expressió de falsa modèstia per part meva. Però té sentit el que dic. El president de Catalu-

Digitized by Google

nya ve per dir-los: «Vostès són els que s'han de preocupar que hi hagi una normativa lingüística. Estiguin oberts a aquests, als altres, als de més enllà, i escoltin-se tothom perquè de vegades els de fora també tindran raó i vostès també es poden equivocar en alguna cosa i val la pena que això ho admetin. Però en darrer terme l'autoritat que necessitem, que dóna jerarquia i estructura a un país, és donada per institucions com aquesta, la de vostès, que va instituir Prat de la Riba i va continuar la Generalitat republicana. Recordin que, sempre que s'ha oprimit Catalunya, s'ha perseguit l'Institut d'Estudis Catalans. Això vol dir que l'Institut és important. Sempre que s'ha perseguit Catalunya s'ha perseguit la llengua catalana. Sempre, sempre i sempre. Per tant, vostès tenen un paper importantíssim.»

És això el que els volia dir. I ho han de fer sense complexos. Per exemple, avui diuen els diaris que la Generalitat diu que ajudarà a pagar una cosa que a alguns els escandalitza; que hem de pagar uns quants milions perquè ens tradueixin al català el Windows. «Però, escolta, aquests senyors del Windows són molt rics. Són ells que ens haurien de pagar a nosaltres», diuen alguns.

Potser efectivament haurem de pagar, i aleshores la gent s'escandalitzarà: «Tampoc no n'hi ha per a tant, no ve d'aquí, tampoc no és tan important.» Escolti, sí que en té, d'importància. I d'una manera o d'una altra ho hem de fer entendre.

Fixin-s'hi: els holandesos, que són vint milions —quinze milions d'holandesos i cinc milions de flamencs—, estan molt preocupats perquè a Internet no surt l'holandès. Alguns ens diuen: «Mira els holandesos, diuen que s'ha d'aprendre anglès.» És clar que han d'aprendre anglès; ells ja en saben, tots el parlen, cosa que nosaltres per desgràcia no hem aconseguit. Tot i això, ara estan preocupats perquè a Internet no surt l'holandès. I aleshores, compte, això no pot ser, diuen els holandesos. I aleshores ens diuen, per exemple, des de Madrid: «Vostès, quina manera de perdre el temps, amb aquesta batalla constant; això els fa antipàtics.»

La setmana passada, la Bertelsmann, per donar una mica de contingut cultural a un fet —val a dir que jo sóc un gran admirador i amic de la Bertelsmann, i, per tant, en això, no hi ha cap mena de crítica perquè tinc una molt bona relació personal fins i tot amb els seus propietaris— com és l'acte d'inauguració d'una seu social a la travessera de Gràcia, van organitzar una mena de simposi. Sobre què? Van venir una sèrie de senyors de Madrid, d'aquests que de tant en tant ens donen lliçons de maneres, i parlen de «los provincianos» que sempre es preocupen de la llengua, etc. I sobre què van parlar? Doncs van venir moguts per una gran preocupació. Van

Digitized by Google

dir: «És que el castellà surt poc a Internet. Només l'1,5 % del que surt a Internet està en castellà.» Aquest pessimisme castellà o sobre la llengua castellana és excessiu i prematur perquè Internet no ha entrat encara gaire en els països sudamericans, i, quan hi entri, aquest percentatge pujarà.

Però de tota manera és molt clar que la llengua dominant, hegemònica, absolutament, ara i en el futur, malgrat que hi haurà una certa recuperació del castellà i que els francesos faran el que puguin, etc., és l'anglès. I aleshores els representants de la llengua castellana —el que hi havia a l'acte, el president de l'Instituto Cervantes, i Lázaro Carreter, i Cebrián, d'*El País*, etc.— estaven tots molt esparverats. Per què es preocupen tant de la seva? Si resulta que amb una llengua parlada per tres-cents o tres-cents cinquanta milions d'habitants se'n preocupen, per què no se n'han de preocupar els altres? Ells fan molt bé. Nosaltres no ho faríem bé si en féssim cas cada vegada que ens diuen: «Ah, per què us preocupeu tant d'això?» O si tinguéssim alguna mena de complex en això. Bé, aquesta última part potser no era tan necessària, i per tant els prego que em disculpin. Però, en tot cas, era convenient dir-la i repetir-los: «Vostès van ser creats l'any 1907 per a fer aquesta feina; la fan, la fan bé; potser la podrien fer millor, han d'escoltar aquest, l'altre, i el que vulguin. Hi ha molta creativitat, hi ha molta espontaneïtat, hi ha molta iniciativa en la societat, perquè la nostra és una societat molt viva. Influències d'aquí i d'allà; tot el que vostès vulguin. Estem en un moment de canvi, d'acord. Però, finalment, hi ha d'haver algú que fixi una normativa; i aquesta, a Catalunya, la fixa l'Institut d'Estudis Catalans.»

Digitized by Google